

Profesně pracovní způsobilost člověka a její edukativní utváření

Přednáška doc. Střelce (schémata přednášek pan doc. zadával)

+

HŘEBÍČEK, L. Profesně pracovní způsobilost člověka a její edukativní utváření. In Střelec, Kapitoly z teorie a metodiky výchovy. Brno: Paido, 1998. str. 99 - 108

+

+19458/2001-22

METODICKÝ POKYN

k zařazení vzdělávací oblasti Výchova k volbě povolání do vzdělávacích programů pro základní vzdělávání

V současné dynamické době dochází k pohybu v obsahu mnohých profesí a ke změnám na trhu práce. V souvislosti s měnícími se podmínkami pracovního trhu se zvyšuje nezaměstnanost, která postihuje všechny věkové skupiny včetně mladistvých osob. Vzhledem k výraznému nárůstu počtu nezaměstnaných mladistvých absolventů základních a středních škol se dosavadní nástroje zaměřené na ovlivňování volby budoucí vzdělávací cesty a profesní orientace žáků jeví jako málo účinné. Jako jeden z důvodů selhávání mladistvých na trhu práce se ukazuje jejich nedostatečná připravenost na odpovědné rozhodování o volbě profesní dráhy a nízká schopnost realisticky hodnotit existující možnosti profesního uplatnění na trhu práce. Tato skutečnost vyvolala potřebu systematicky připravovat žáky na volbu povolání a na přechod do světa práce již během povinné školní docházky.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy proto vydává tento pokyn:

S platností od 1. září 2001 zařazují základní školy podle svých možností do všech vzdělávacích programů pro základní vzdělávání vzdělávací oblast Výchova k volbě povolání, a to v podobě vybraných obsahových okruhů (témat) vymezených v dalším textu, který je přílohou k tomuto metodickému pokynu. V souvislosti s tím je třeba zpracovat pro vzdělávací program realizovaný školou konkrétní tematický plán, který stanoví způsob začlenění vymezených obsahových okruhů do odpovídajících vyučovacích předmětů, do dalších vzdělávacích aktivit i do jednotlivých ročníků.

S platností od 1. září 2002 bude vzdělávací oblast Výchova k volbě povolání součástí vzdělávacích programů pro základní vzdělávání na všech základních školách (kromě škol s ročníky pouze 1. stupně). Proto doporučujeme školám, aby si postupně během školního roku 2001/2002 vytvářely potřebné podmínky pro plnění vzdělávacích cílů Výchovy k volbě povolání.

Hlavním cílem zařazení vzdělávací oblasti Výchova k volbě povolání do základního vzdělání je zprostředkovat žákům důležité znalosti a dovednosti související s jejich budoucím uplatněním ve světě práce a vybavit je kompetencemi potřebnými při

rozhodování o jejich další profesní a vzdělávací orientaci a při jejich vstupu na trh práce. Pojetí, cíle a obsah učiva vzdělávací oblasti jsou uvedeny v příloze.

Zařazení vzdělávací oblasti Výchova k volbě povolání do základního vzdělávání se uskuteční tak, že dále vymezené obsahové okruhy budou začleněny jednak do povinných předmětů uvedených v učebním plánu schválených vzdělávacích programů pro základní vzdělávání, které mají k dané problematice nejbližší (především předměty občanská výchova, občanská a rodinná výchova, praktické činnosti), jednak do volitelných předmětů a dalších vzdělávacích aktivit realizovaných školou. Optimální rozsah Výchovy k volbě povolání je 60 hodin v období posledních 2-3 let povinné školní docházky. Nejedná se o navýšení celkového týdenního počtu vyučovacích hodin, ale o zařazení obsahu tematických okruhů do současného učebního plánu vzdělávacího programu.

O způsobu začlenění jednotlivých obsahových okruhů do obsahu vzdělávání rozhodne ředitel školy. Přihlíží přitom k souvislostem mezi obsahem témat Výchovy k volbě povolání a obsahem příslušných vyučovacích předmětů. Konkrétní způsob zařazení dané vzdělávací oblasti do výuky a vhodné formy práce závisí především na materiálních, organizačních a personálních podmínkách školy. K realizaci Výchovy k volbě povolání se doporučuje využít disponibilních hodin pro navýšení časové dotace některého ze zvolených předmětů, uplatňovat projektové formy výuky, organizovat besedy s představiteli rozmanitých profesí (případně oborů spojených se zaměstnáváním lidí) či exkurze do vybraných podniků apod. Osvědčené metody a formy výuky jsou velmi pestré a jsou podrobněji popsány v příručce pro učitele (materiál 2 v příloze).

Doporučuje se, aby ředitel školy pověřil jednoho pedagogického pracovníka (nejlépe výchovného poradce nebo školního psychologa) zajišťováním potřebné koordinace aktivit souvisejících se zaváděním Výchovy k volbě povolání do školní praxe (např. zprostředkování kontaktů školy s úřadem práce, koordinování práce vyučujících realizujících výuku jednotlivých obsahových okruhů dané vzdělávací oblasti, zajišťování exkurzí apod.).

Způsob zařazení vzdělávací oblasti Výchova k volbě povolání a vyhodnocení dosažených vzdělávacích cílů bude součástí výroční zprávy školy.

PaeDr. Jaroslav Mullner, v.r.
náměstek ministra

Příloha.

Výchova k volbě povolání

Vzdělávací cíle a obsah

Pojetí a charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast výchova k volbě povolání si klade za cíl vypěstovat u žáků dovednosti důležité při rozhodování o významných životních krocích a při plánování vlastní budoucnosti. Zaměřuje se na utváření a rozvíjení praktických dovedností a žádoucích osobních vlastností žáků, které jsou předpokladem pro jejich budoucí úspěšné začlenění do pracovního života. Připravuje žáky na přechod ze základní školy na školu střední a do světa práce, učí je optimálně posuzovat své možnosti vzhledem k požadavkům a situaci na pracovním trhu, odpovědně se rozhodovat o své budoucí profesní orientaci a pružně reagovat na případné změny v rámci svého rozhodnutí či na změny budoucí životní situace.

Výchova k volbě povolání učí žáky orientovat se v důležitých profesních informacích a na základě dostupných informací se správně rozhodovat o volbě budoucího profesního zaměření a o výběru vhodného povolání. Rozšiřuje poznatky žáků o světě práce, přibližuje jim existující pracovní příležitosti i reálné možnosti uplatnění absolventů škol na trhu práce, koriguje jejich představy a očekávání ve vztahu k vybranému povolání a ukazuje jim vhodné cesty vedoucí k dosažení stanovených profesních cílů. Seznamuje je s významem osobnostních předpokladů pro výkon vybraných povolání a učí je přebírat osobní odpovědnost za vlastní rozhodování o své budoucí vzdělávací a profesní dráze.

Se zřetelem k vývojovým možnostem a předpokladům žáků by měla vzdělávací oblast výchova k volbě povolání vytvářet dostatek příležitostí a vhodné podmínky pro to, aby se žáci naučili poznávat a realisticky hodnotit vlastní přednosti, možnosti a omezení ve vztahu k vybraným povoláním a osvojili si strategie vedoucí k osobnostnímu a profesnímu růstu. Žáci by měli mít příležitost poznat více oborů a profesí a měli by se naučit orientovat v různých informačních zdrojích, samostatně vyhledávat a vyhodnocovat profesní informace a služby a efektivně využívat informace důležité pro rozhodování o volbě budoucího profesního zaměření a o výběru vhodného povolání.

Vzdělávací cíle

Cílem vzdělávání v dané oblasti by mělo být vybavit žáka kompetencemi, které mu umožní:

- uvědomit si podstatný podíl vlastní odpovědnosti při rozhodování o volbě budoucího profesního zaměření a o výběru vhodného povolání;
- využívat poznatků z oblasti sebepoznávání, rozhodování a plánování vlastní budoucnosti při vytyčování a dosahování stanovených životních cílů;
- realističtěji nahlížet na vlastní osobnost a korigovat svůj náhled na vlastní potenciál i na možnosti svého budoucího profesního uplatnění;
- pochopit souvislost mezi požadavky na výkon vybraného povolání, svými reálnými osobními předpoklady a konkrétními možnostmi výběru vhodného povolání;
- hodnotit své osobní šance na trhu práce v souladu s reálnými požadavky vybraného povolání a v konfrontaci s vlastními osobnostními předpoklady;
- plánovat si významné životní kroky, stanovovat si realistické životní cíle a nacházet vhodné způsoby a strategie jejich dosahování;
- přiměřeně se adaptovat na nové životní situace, vhodně reagovat na potřeby, požadavky a očekávání druhých lidí a konstruktivně se vyrovnávat s případným neúspěchem;

- orientovat se v profesní nabídce a v informačních zdrojích pro volbu povolání.

Obsahové zaměření tematických okruhů

1. Sebepoznání

Žáci se naučí realističtěji hodnotit své osobní zvláštnosti, předpoklady, možnosti i omezení a pochopí, které faktory proces sebepoznání ovlivňují. Uvědomí si nutnost sebepoznání pro správnou volbu povolání.

2. Rozhodování

Žáci si uvědomí svou roli v procesu rozhodování, zamyslí se nad faktory, které mohou jejich rozhodování ovlivňovat, a nad tím, jaké překážky jim v rozhodování mohou bránit; naučí se rozumně volit z daných možností.

3. Akční plánování

Žáci si postupně navyknou po etapách plánovat důležité životní kroky a přehodnocovat dosažené cíle, naučí se stanovovat si realistické cíle a hledat účinné strategie k dosahování cílů a odstraňování překážek.

4. Adaptace na životní změny

Žáci si uvědomí nevyhnutelnost změn v životě, zamyslí se nad změnami, se kterými se budou muset po odchodu ze základní školy vyrovnat, a poznají způsoby, jak se mohou na změny připravit a jak je mohou zvládnout.

5. Možnosti absolventa základní školy

Žáci získají přehled o nabídkách vzdělávání, profesní přípravy a zaměstnání, poznají místní možnosti a příležitosti, které se v dané chvíli nabízejí a naučí se zamýšlet nad různými cestami k dosažení zvoleného cíle.

6. Informační základna pro volbu povolání

Žáci pochopí nutnost spojovat rozhodování se znalostí svých osobních předpokladů a s vyhledáváním potřebných profesních informací. Naučí se vyhledávat, třídit a správně využívat informace o vhodných vzdělávacích a pracovních příležitostech.

7. Orientace v důležitých profesních informacích

Žáci se naučí využívat důležité informace o různých povoláních a profesích pro svoji profesní volbu, zvažovat klady i zápory jednotlivých povolání a realisticky hodnotit své šance ve vybraném povolání na trhu práce.

8. Rovnost příležitostí na trhu práce

Žáci získají přesnější a komplexnější představu o některých pracovních činnostech a profesích, naučí se rozpoznávat překážky, které jim mohou bránit v dosažení osobních a profesních cílů a nalézat vhodné způsoby, jak čelit profesní diskriminaci.

9. Svět práce a dospělosti

Žáci se seznámí s postupy při přijímání uchazečů o studium na středních školách a při přijímání do zaměstnání, uvědomí si, co od nich potenciální zaměstnavatelé budou očekávat a jak lze tato očekávání naplnit.

Poznámka: Tematické okruhy jsou vzájemně kompatibilní; pro dosažení požadovaného výchovného účinku je vhodné jednotlivá témata vzájemně kombinovat a obměnou forem a metod práce průběžně opakovat.

Doporučené didaktické prostředky pro realizaci výuky

Jako vhodné didaktické prostředky pro realizaci Výchovy k volbě povolání lze doporučit zejména následující:

Metodické a pracovní materiály

Níže uvedené texty obsahují pojetí vzdělávací oblasti a zahrnují podrobné rozpracování tematických okruhů i náměty na jejich prezentaci ve výuce.

1. Viola Horská, Helena Zemánková a kol.: Volba povolání: pracovní sešit. Most: Hněvín, 1999. - 105 s. ISBN 80-902651-0-3

Interaktivní pracovní sešit, který přináší žákům i jejich učitelům řadu zajímavých námětů na samostatnou i skupinovou práci a přehled praktických podnětů pro výuku v oblasti výchovy k volbě povolání.

2. Viola Horská, Helena Zemánková a kol.: Volba: příručka pro učitele. Most: Hněvín 2000. - 254 s. ISBN 80-902651-3-8

Metodická příručka, která obsahuje soubor užitečných námětů pro výuku v oblasti výchovy k volbě povolání, učební osnovy a přehled vhodných metod a forem výuky.

Doplňující výukové prostředky- Multimediální program "Průvodce světem povolání", který je k dispozici na většině úřadů práce. Program obsahuje řadu rozmanitých výběrových postupů pro volbu povolání a zahrnuje testy zájmů a textové i obrazové informace o vybraných povoláních.- Různé letáky, informační a metodické materiály apod., které jsou k dispozici v informačních a poradenských střediscích úřadů práce.